

Elsbeth Etty

Schop de mensen tot zij een geweten krijgen

De Anton Constandselezing door Elsbeth Etty, gehouden op 15 september 2007

Politiek gekrakeel

Met enige moeite heb ik mij vanochtend moeten losrukken van de rechtstreekse televisie-uitzending van de VVD-ledenvergadering. Ik kan niet ontkennen dat ik met enig leedvermaak zat te kijken. Aan de andere kant: we zijn hier getuige van de ondergang van een partij die is voortgekomen uit één van de oudste politieke vrijdenkersbewegingen van Nederland.

En waaraan gaan die partij ten onder? Aan wat in wezen godsdiensttwist is: hoe gaan we om als samenleving met religie of – in breder verband – met vreemdelingen? Als de seculiere VVD bezwijkt onder deze kwestie, bezwijkt zij ten faveure van Wilders die zich weliswaar PVV noemt, Partij van de Vrijheid wat in de praktijk de Partij van de Verboden betekent.

Als de VVD het loodje legt, verdwijnt daarmee de laatste seculiere rechtse partij en ik weet niet of we daar wel zo gelukkig mee moeten zijn. Maar dit terzijde. Ik zou het vanmiddag over iets anders hebben.

Louis Paul Boon

'Schop de mensen tot zij een geweten krijgen', dat is de titel die ik deze lezing heb gegeven. Maar toen ik hem opschreef was ik het er al niet meer mee eens. Schop de mensen tot zij een geweten krijgen is een hartenkreet van de Vlaamse vrijdenker Louis Paul Boon, opgenomen in zijn boekje *Mijn kleine oorlog*, over krabbelende, collaborerende vechtende en lijdende Vlamingen tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog. Een soort 'Verdriet van België', maar dan in het klein.

Vroeger – en dan bedoel ik vóór 11 september 2001 – vond ik het een schitterend motto: Schop de mensen tot zij een geweten krijgen. Maar sinds ik er met hart en ziel van doordrongen ben dat fundamentalistische moslims óók vinden dat zij moeten schoppen (of liever gezegd doodschoppen, doodschieten) tot de rest van de wereld hún geweten, hún geloof heeft, ben ik er niet meer zo zeker van dat schop

pen de beste methode is. En ik ben er niet meer van overtuigd dat je überhaupt anderen moet willen dwingen jouw morele waarden over te nemen.

Mijn jeugd

Misschien heb ik makkelijk praten. Ik groeide op in een nogal multiculturele omgeving: wij woonden als zo'n beetje als enige atheïsten in een buurt van belijdende katholieken en gereformeerden. Mijn buurmeisjes zaten op de nonnenschool, mijn beste vriendinnetje mocht 's zondags niet buitenspelen werd de rest van de week gek gemaakt op de School met den Bijbel.

Mijn ouders stamden uit families die al generaties lang atheïstisch waren. Religie interesseerde hen nauwelijks, omgangsvormen des te meer. Daarom mochten wij buitenshuis niet vloeken en moesten we de gewoontes van onze burens respecteren. Als er katholieke of gereformeerde kinderen kwamen eten, gaf mijn vader ze gelegenheid om te bidden.

Eén keer, ik was een jaar of acht, maakte ik het in mijn ogen zinledige en idiote gebed van mijn vriendin hardop af. Ik maakte ervan: Here zegen deze spijs, amen/ Als er nu dieven kwamen/ die het brood wegnamen/ gooiden we ze uit de ramen/ zodat ze dood beneden kwamen.

Dit betekende het einde van de vriendschap. Alhoewel het gereformeerde kind aanvankelijk hartelijk had moeten lachen om mijn versie van haar gebed, vonden haar ouders het minder amusant. Ze mocht niet meer met mij omgaan en toen ik vroeg waarom ze niet tegen een grapje kon, antwoordde ze: omdat jij spot met de heer en wie spot komt in de hel.

Ik zal het nooit vergeten: spotten met het geloof, met de Here, dat mocht niet, dat was een zonde, wie dat deed, ging naar de hel. Ik spreek nu over het jaar 1959 en kreeg door hoe kinderen uit godsdienstige milieus werden geïndoctrineerd.

Doodzonde

Iedere naïeve, kritische of intelligente vraag over het geloof werd uitgelegd als spotten en spotten was

een doodzonde. Zo werd afvalligheid voorkomen. Afvalligheid begint met kritische vragen én met grappen over wat ooit heilig leek. En om geloofsafval te voorkomen moet het bespotten van het geloof met alle kracht worden bestreden.

Wat ik er ook van leerde was dat het bespotten van een geloofsovertuiging de ware gelovige niet van zijn geloof af helpt. Pas als zo iemand zélf gaat twijfelen en in staat is de angst voor hel en verdoemenis achter zich te laten kan de bespottende van dat geloof door anderen een steuntje in de rug betekenen.

Gelovigen kunnen wat mij betreft niet genoeg aan het twijfelen gebracht worden

en het is onzin iedere poging daartoe gelijk te stellen aan beledigen. De ware gelovige kan immers niet beledigd worden, die staat pal voor zijn waandenkbeelden. En het is dan ook te idioot voor woorden dat wat mijn gereformeerde vriendinnetje 'spotten' noemde in een seculiere samenleving als de onze strafbaar is.

Godslastering

Alweer vier en een half jaar geleden, op 1 februari 2003 om precies te zijn, riep ik in een column in NRC Handelsblad op tot afschaffing van het in de jaren dertig van de vorige eeuw door de grootvader van minister Donner ingevoerde strafbaarstelling van 'smalende godslastering'. Ayaan Hirsi Ali had iets oneerbiedigs over de profeet Mohammed gezegd. Onder de kop: 'Bescherm de afvallige', schreef ik onder andere:

"De hele week is het reacties blijven regenen op uitspraken van Ayaan Hirsi Ali over de profeet Mohammed. Ik heb gezocht en gezocht naar reacties van moslims die, desnoods met de stipulering dat zij het diepgaand met Hirsi Ali oneens zijn, opkomen voor haar recht om te zeggen wat zij heeft gezegd." En, zo ging ik verder, "Waar waren de Aboutaleb's die anders geen gelegenheid voorbij laten gaan om hun niet-islamitische landgenoten te verzekeren dat niet alle moslims over één kam geschoren mogen worden? Zij roerden zich wel, maar aan de foute kant, de kant van de onverdraagzaamheid, de gekwet-

sten, de in razernij ontstoken fundamentalisten. Nu hadden zij eens hun nek moeten uitsteken. Dan hadden zij laten zien dat het islamitische geloof wel degelijk in overeenstemming kan worden gebracht met de vrijheidsrechten van het individu.

Maar nee. Toen Karel van het Reve de ongelooflijke slechtheid van het Opperwezen aantoonde, nam niemand zelfs maar de moeite om te klagen. En dan zou Hirsi Ali Mohammed geen perverse tiran mogen noemen? Blijft de kritiek dat zij door moslims tegen zich in het harnas te jagen „polariseert en de

gewenste discussie en dialoog met moslims eerder blokkeert dan openhoudt", zoals het CDA-Kamerlid Coskun Cörüz zoetsappig opmerkte. Dialoog, uitstekend. Laten degenen met wie zo'n dialoog gevoerd moet worden – de moslimorganisaties dus – maar tonen dat zij de democratie en de vrijheid van meningsuiting respecteren. Laten zij de kans aangrijpen om te tonen dat men zowel islamiet kan zijn als voorvechter van het recht van anderen, ongelovigen of afvalligen, op een eigen standpunt. Laten zij erkennen dat de grondrechten universele waarden vertegenwoordigen."

Ayaan Hirsi Ali

En ik eindigde die column met deze zin: Laten we voor alle zekerheid het achterlijke artikel over smadelijke godslastering maar eens uit het wetboek van strafrecht schrappen. Dat laatste is nog altijd niet gebeurd. De afgelopen weken beleefde ik een déjà vu met de commotie rond Eshan Jami die iets oneerbiedigs over de profeet Mohammed had gezegd. Weliswaar was er geen hond meer die naar de rechter wilde lopen, maar ook waren er nauwelijks moslims te vinden die deze afvallige wilden beschermen. Ik vroeg een interview aan met staatssecretaris Aboutaleb die beleefd weigerde op te komen voor het recht van zijn partijgenoot Jami om zijn mening over de islam en de profeet Mohammed te geven. Hij wilde wel 'een achtergrond-gesprek' met mij voeren, terwijl het er mij natuurlijk juist om ging dat hij zich publiekelijk uitspreekt.

Mohammed, de paapse mis en homo's

Waar het op neer komt is dat hij zich publiekelijk uitspreekt voor het recht van iedereen om te 'spotten' met religies. Zelfs een partij als de SGP heeft daar geen moeite mee en vindt het vallen onder de vrijheid van meningsuiting. Ik citeer uit een commentaar uit het Reformatorisch Dagblad van 17 november 2004 toen het debat over het moslimfundamentalisme weer eens flink was opgelopen. De zwarte kousenkrant schreef op de voorpagina: „Dat Mohammed een valse profeet is, de paapse mis een vervloekte afgoderij en dat homoseksueel gedrag verwerpelijk is, dat mag, ja dat moet gezegd worden.”

Vooruit, waarom niet, als deze mensen op grond van hun geloof *moeten* zeggen en in hun krant *moeten* schrijven dat Mohammed een valse profeet is, mij best, zolang zij de aanhangers van deze valse profeet maar niet gaan schoppen totdat zij een SGP-geweten krijgen en mensen die de roomse mis vieren met rust laten. Ook homoseksueel gedrag mogen ze van mij verwerpelijk vinden, laat ze. Zolang ze homo's niet gaan schoppen of erger. Laat ze in hun drab-bige sopje gaarkoken. Maar diep in mijn hart word ik er dood en doodziek van dat wij, in de 21ste eeuw nog met dit soort waanzin te maken hebben en dat een partij als de SGP in ons parlement is vertegenwoordigd en imams in Nederlandse moskeeën de ruimte krijgen op te roepen tot homohaar.

Beschaafd?

Tot hier heeft Heer ons geholpen denk ik dan. Nou, dank u wel Heer God en Heer Allah en welke Heren er allemaal nog meer aan 's mensen perverse fantasieën ontsproten zijn. *Tot hier heeft de Heer ons geholpen* is de titel van een recent boek van de socioloog Herman Vuijsje, waarin hij probeert ons de zegeningen van de christelijke moraal voor te houden. Weliswaar is de Christelijke God volgens hem uit Nederland verdwenen, maar zo stelt hij tevreden vast, 'de moraal, de christelijke waarden zijn voldoende in de samenleving ingebakken, om het hier

beschaafd te houden. Beschaafd? Ik ben geschokt als ik zoiets lees. Misschien omdat ik een vrouw ben. Beseft Vuijsje wel wat de christelijke waarden door de eeuwen heen en nog altijd voor vrouwen betekenen?

Over de vrouw

De christelijke waarden houden in dat vrouwen waardeloos zijn, alleen van belang om zonen te baren, en voor de rest als wegwerpartikelen te beschouwen zijn. In dat opzicht verschillen zowel het Oude als het Nieuwe Testament niet wezenlijk van de Koran. De Mariamythe, waaruit de tot moord en doodslag leidende maagdelijksheidscultus én de moederschapscultus zijn voortgekomen heeft het leven van vrouwen eeuwenlang verpest. Pas in de vorige eeuw hebben westerse vrouwen zich dankzij de beschikbaarheid van anticonceptie en het moeizaam veroverde recht op abortus enigszins kunnen emanciperen. Dat legde een bom onder het christendom en het is mijn vurige hoop dat het de islam net zo zal vergaan.

Zodra vrouwen erin slagen zich te emanciperen, dat wil zeggen zich los te maken van de geboden die hen ondergeschikt maken aan de man, worden zij afvallige gelovigen.

Een vrouw die weigert maagd te blijven tot aan het huwelijk, een vrouw die weigert zich te laten uithuwelijken, een vrouw die zelf uitmaakt of en hoeveel en van wie zij kinderen wil, spot met zowel de christelijke als de islamitische orthodoxie, zij valt zo ongeveer te vergelijken met een roomse non die zich prostitueert.

Het christendom voert in Nederland op dit moment een verbeten achterhoedegevecht dat niet voor niets gericht is tegen vrouwen: men probeert abortus aan banden te leggen, echtscheiding te bemoeilijken, gratis kinderopvang tegen te werken, kortom vrouwen te dwingen in het keurslijf van een onbetaald moederschap waarbinnen zij afhankelijk blijven van hun mannen.

Vrouwen met kinderen die naast het moederschap

Afbeelding 1

een beroep proberen uit te oefenen schijnen tegen een glazen plafond aan te lopen. Glazen plafond? Vergeet het maar: dat glazen plafond is in wezen de christelijke moraal die nog altijd, daar heeft Vuijsje gelijk in, *nog altijd* in onze samenleving zit ingebakken en vrouwen een zelfstandig bestaan ontzegt.

In strijd met alle VN-verdragen is er in Nederland een partij in het parlement vertegenwoordigd, de SGP

dus, waarin vrouwen geen bestuurlijke functies mogen bekleden. Hoe beschaafd, meneer Vuijsje. Wie zich druk maakt over de SGP krijgt te horen: ach, laat ze toch, het is folklore en het pleit voor de Nederlandse tolerantie dat zo'n partij niet verboden wordt. Maar stel dat er een orthodox-islamitische partij wordt opgericht die pleit voor invoering van de sharia - en daar kunnen we op wachten - dan zal Nederland terecht te klein zijn. Wat voor argumenten zijn er zo'n partij te verbieden, als de SGP gewoon haar ondemocratische, en - jawel - haatzaaiende gang kan gaan?

Een gematigde toon

Ik sluit me bij iedereen aan die de afgelopen tijd heeft opgeroepen tot matiging van de 'toon' in het debat over de dreiging ie uitgaat van de orthodoxe islam, omdat het klimaat dat ontstaat te weinig ruimte laat voor relativisering én voor religiekritiek in het algemeen. Neem de commotie over de ietwat slordige uitspraak van PvdA-minister Vogelaar over Nederland dat in de toekomst een land van joods-christelijke-islamitische tradities zou moeten worden. Die uitspraak is haar in de mond gelegd door een interviewer van het christelijke dagblad Trouw, een blad dat zo zijn eigen agenda heeft bij de bestrijding van de islam ten faveure van het christendom. De interviewer vroeg, en ik citeer letterlijk: *"We zullen ooit zeggen: Nederland is een land van joods-christelijke-islamitische tradities?"* En Vogelaar antwoordde: *"Ja, dat kan ik me voorstellen, maar daar gaan wel een paar eeuwen overheen."*

Volgens Geert Wilders, de man die voortdurend op de bres staat voor de joods-christelijke traditie van Nederland bewees deze uitspraak dat Vogelaar 'knet-

tergek' geworden is en een beetje moet ik hem daar wel in gelijk geven. Bijna even gek als hij zelf.

Want waar is in dit hele verhaal de seculiere traditie, die toch ook al weer een paar eeuwen oud is, gebleven? Heeft Vogelaar, vertegenwoordigster van een seculiere partij niet tot taak juist die mooie en be-

vrijdende seculiere tradities te verdedigen? Waarom wordt Multatuli, die het bekritisieren en bespotten van godsdienst

heeft uitgevonden toen daar nog moed voor nodig was, bij het oud vuil geplaatst? Zelfs door een vertegenwoordigster van de Partij van de Arbeid? Als dat werkelijk zo is, geef ik alle PvdA-bashers die deze partij verwijten zich te conformeren aan haar islamitische electoraat gelijk, maar ik denk dat de situatie iets gecompliceerder ligt.

Spagaat of dilemma?

Veel is de afgelopen jaren gesproken en ook geschreven over de pijnlijke spagaat waarin de PvdA zich bevindt: ter linkerzijde opgejaagd door de populistische en bepaald niet-seculiere SP, rechts voortdurend uitgedaagd door iedereen die zich zorgen maakt over een al dan niet vermeende islamisering van Nederland.

De PvdA zou uit electorale overwegingen lippen-dienst bewijzen aan moslims, geen kritiek durven leveren op de gevaren van die godsdienst voor de Nederlandse samenleving, geen steun geven aan mensen die, vaak onder uiterst moeilijke omstandigheden, breken met hun geloof.

Ik denk dat die critici zeker een punt hebben, maar ze zouden zich ook eens moeten realiseren dat het hier om een dilemma gaat waar de sociaaldemocratie al sinds haar ontstaan mee worstelt. Laat ik het zo zeggen: als de PvdA niet meer in staat zou zijn de stemmen van de meest achtergestelde mensen - op dit moment grote groepen moslims - te winnen, houdt die partij uiteindelijk op te bestaan.

Het is nu eenmaal haar historische taak juist voor deze mensen op te komen. Mij klinkt het vrij logisch in de oren dat een partij die het op het ogenblik voor een belangrijk deel moet hebben van allochtone kiezers zich niet geroepen voelt om juist die bevolkingsgroepen van zich te vervreemden.

Historische taak

Aan de andere kant hoort de 'verheffing' van achtergestelde en vaak ook achterlijke bevolkingsgroepen eveneens tot de historische taak van de sociaaldemocratie. Terecht streden de eerste sociaaldemocraten, de oprichters van de SDAP tegen de kerken die de arbeiders dom en afhankelijk hielden. Zolang de PvdA er niet in slaagt haar moslim-aanhang te 'verheffen', dat wil zeggen weg te slepen onder het juk van moskee en imam, gaat die partij letterlijk naar God.

Laat ik het anders zeggen: ze wordt denk ik niet 'overgenomen' door gelovige moslims, maar ze zal worden opgezadeld met een vrijwel even primitieve electorale aanhang als die van Wilders. Een aanhang die de seculiere PvdA in gijzeling neemt.

Carel Brendel heeft onlangs een interessant boek uitgebracht dat hij de titel *'Het verraad van links'* meegaf. Onder 'links' blijkt hij vooral de PvdA te verstaan, de SP blijft buiten schot, GroenLinks doet nauwelijks mee. Waar bestaat het verraad van de sociaaldemocratie uit volgens Brendel? Uit, wat hij noemt, het opgeven van haar vrijzinnigheid.

Ik moest lachen toen ik dat las. "Vrijdenkers hebben aan de wieg gestaan van de sociaaldemocratie in Nederland", aldus Brendel. "In hun gevecht voor betere arbeidsvoorwaarden en leefomstandigheden moesten de eerste socialisten strijden tegen het conservatisme van de kerken. De emancipatie van de Nederlandse arbeiders kon alleen slagen doordat ze zich losmaakten van de religieuze orthodoxie."

Wel, allemaal tot Brendels dienst, de sociaaldemocratie heeft nog altijd niets op met religieuze orthodoxie, maar heeft wel, van meet af aan, uit electorale overwegingen haar oren laten hangen naar gelovige arbeiders wier stemmen zij wilde winnen.

Troelstra

Troelstra, de eerste leider van de SDAP, sloot compromissen over het bijzonder onderwijs, waar we tot op de dag van vandaag mee opgescheept zitten en voerde diffamerende acties tegen partijgenoten zoals Henriette Roland Holst en Herman Gorter die principieel tegenstander waren van door de staat gesubsidieerde religieuze scholen.

Dat er hier met overheidssteun islamitische scholen bestaan is uiteraard in de eerste plaats te wijten aan de confessionele partijen, maar ook aan Troelstra die door de knieën ging voor zijn - verhoopte - christelijke kiezers. En misschien wel terecht.

Ik heb, terwijl ik mij voor mijn proefschrift over Henriette Roland Holst verdiepte in de geschiedenis van de sociaal-democratie vaak een bloedhekel gehad aan Troelstra en andere compromisgeneigde 'reformisten'. Daar ben ik inmiddels van teruggekomen. Zonder Troelstra's opportunisme zou de SDAP een vroegtijdige dood zijn gestorven.

Wanneer de toenmalige sociaaldemocratie, bestaande uit schipperaars als Troelstra, Henri Polak, Vliegen, Schaper en Wibaut, was gezwicht voor radicale principieënreiters als Roland Holst, Herman Gorter en David Wijnkoop, zou er voor de mensen waarvoor die partij werd opgericht - de arbeiders - aanzienlijk minder bereikt zijn.

Gorter en Roland Holst waren, voor ze elk op hun manier communist werden, echte vrijdenkers, maar van macht, invloed, belangenbehartiging, en de noden van zwakken en verdrukten hadden ze geen kaas gegeten.

Carel Brendel maakt meer vergissingen in zijn boek, bijvoorbeeld als hij schrijft dat de sociaaldemocratie voorop liep bij de emancipatiestrijd van vrouwen. Niets is minder waar. Het is ook een fout die Joost Zwagerman regelmatig debiteert - hij denkt dat feminisme van oorsprong een links thema is, maar het waren de liberalen die als enigen van meet af aan het feminisme hebben geëntameerd en gesteund. Aletta Jacobs was liberaal.

De SDAP daarentegen heeft feministische vrouwen juist met kracht tegengewerkt en daartoe gebruik gemaakt van vrouwelijke partijleden (zoals Henriette Roland Holst en in mindere mate Cornélie Huygens) die zich - om verzekerd te zijn van een politieke carrière - tegen het vrouwenkiesrecht keerden.

De SDAP en later de PvdA waren uitgesproken antifeministische partijen. En waarom denkt u dat Troelstra tegen het vrouwenkiesrecht was: omdat hij vreesde dat er meer confessionele vrouwen dan sociaaldemocratische vrouwen waren. Kiesrecht voor vrouwen zou in zijn ogen een electorale ramp zijn voor de SDAP. Het partijbelang werd openlijk boven de belangen en rechten van individuen gesteld.

Opportunisme

Dus laten we niet zo makkelijk praten over 'het verraad van links' dat zijn vrijzinnige en feministische tradities verloochent. Alles wat in de loop der tijden aan echte vrijzinnigheid is bevochten in de sociaaldemocratie is bevochten door individuen.

Individuele vrouwen, zoals, Mathilde Wibaut en

Marie Rutgers, hebben de SDAP gedwongen akkoord te gaan met de strijd voor het vrouwenkiesrecht en omstreden onderwerpen als anticonceptie op de agenda te zetten.

Opportunisme is de sociaal-democratie nooit vreemd geweest en het heeft mij veel tijd gekost om in te zien dat niet per definitie verwerpelijk is. Zoals het PvdA-Kamerlid Ferd Crone, de nieuwe burgemeester van Leeuwarden - het vorige week zaterdag in de *Telegraaf* verwoordde: Wij mogen dan een klotepartij zijn, we doen tenminste iets.

Opportunisme is geen enkele politieke partij vreemd, en als compromissen nodig zijn om je belangrijkste doelstellingen te verwezenlijken hoeft dat helemaal geen ramp te zijn. De belangrijkste doelstelling van de sociaal-democratie is opkomen voor de zwaksten in de samenleving - en nogmaals op dit moment horen daar grote groepen immigranten toe.

Mij viel op in het boek van Carel Brendel dat als de PvdA opportunistisch is, hij daar felle kritiek op levert, terwijl hij een erger soort opportunisme van de SP juist toejuicht. Een voorbeeld: met instemming noemt hij het rapport dat de SP in 1983 uitgaat over Gastarbeid en Kapitaal. Daarin bepleitte de SP uit electorale overwegingen een beleid dat immigranten zou dwingen zich volledig aan de Nederlandse zeden en gewoonte aan te passen en slaagden ze daar niet in dan zouden zij een oprotpremie van 75.000 gulden krijgen. Voilà, de latere Verdonk was er niets bij.

Met het opkomen voor de zwakste groepen in de samenleving had dit voorstel ook weinig te maken, meer met plat populisme, dat wil zeggen het xenofobe volk naar de bek praten. Maar nu komt het, het opportunisme van de SP.

Brendel beschrijft hoe de SP heftig werd bekritiseerd door wat hij 'de linkse kerk' noemt, waardoor en ik citeer Brendel 'de opmars van de SP naar de Tweede Kamer 11 jaar vertraging oploopt.'

Vervolgens laat Brendel SP-secretaris Tiny Cox aan het woord, die naderhand toegaf dat de SP uit opportunistische overwegingen gestopt is met het verketteren van niet tot volledige assimilatie bereid zijnde immigranten. Tiny Cox zei letterlijk: "Het was duidelijk dat we er niet doorkwamen, dus zijn we er vanaf 1985 over gaan zwijgen." Waaraan SP-leider Marijnissen toevoegt: "Als we toen het initiatief niet aan anderen hadden overgelaten, hadden we de partij kunnen opdoeken."

Het is alsof ik Troelstra hoor, behalve dan dat die

zijn opportunisme in dienst dacht te stellen van wat toen de zwaksten in de samenleving waren. Marijnissen geeft in dit citaat toe dat hij de zwaksten in de samenleving juist wilde opofferen aan het partijbelang. Toen de SP merkte dat agitatie tegen immigranten geen stemmen opleverde liet men het initiatief liever aan 'anderen over'.

Wie die anderen waren? Eerst de door de rechter wegens racisme veroordeelde Janmaat, vervolgens Pim Fortuyn, daarna Rita Verdonk en tegenwoordig Geert Wilders. En de SP zelf? Die heeft, samen met de PvdA, Groen Links, D66 en de Christen-Unie voor een generaal pardon voor uitgeprocedeerde asielzoekers gestemd, dat nu dankzij het feit dat de PvdA meeregeert ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd.

Op de punten immigratie, secularisatie, humanisme, vrijzinnigheid (zoals Brendel het noemt) vertrouw ik de SP nog altijd niet. Op al deze terreinen hoeft de SP haar principes niet te verloochenen omdat ze geen principes heeft. Als uitgesproken populistische partij laat zij haar standpunten afhankelijk zijn van wat 'het volk' wil.

Let maar eens op hoe weinig tegenspraak Wilders krijgt van die partij, turf eens hoe vaak SP-kopstukken zich als christenen profileren en hoe het SP-Eerste Kamerlid Anja Meulenbelt op haar website en elders fulmineert tegen Ayaan Hirsi Ali en iedereen die aan religiekritiek doet.

Populisme

Nederland dreigt in de ban te raken van twee, qua opvattingen over belangrijke vraagstukken als immigratie, islam en integratie nauwelijks te onderscheiden populistische groeperingen, te weten PVV en SP.

Daartussenin bevinden zich het CDA, dat op grond van zijn religieuze overtuiging en achterban niet bij machte is bijvoorbeeld het islamitische onderwijs aan te pakken en de PvdA, die al de Partij van de Allochtonen wordt genoemd of een soort CDA voor moslims.

Intussen moet de PvdA de klappen opvangen: alles wat misgaat op het gebied van immigratie, islam en integratie wordt op het conto van deze partij geschreven en - zo vrees ik - met , desastreuze gevolgen.

Minister Vogelaar moet de integratie bevorderen. Als ze dat probeert komt haar dat te staan op een motie van wantrouwen van de PVV, op het nipper-tje zonder de steun van nota bene de liberale VVD

en wordt ze overladen met hoon van zich vrijzinnig noemende publicisten.

Ik citeer opnieuw Carel Brendel. Die schrijft in zijn boek *Het verraad van links* dat 'als eerste duidelijk signaal aan de kiezers de vervanging van Ella Vgeelaar als minister van integratie nodig is'. En waarom? Omdat zij het opneemt voor de zwakken die zij een plaats gunt in de Nederlandse samenleving. Vraag aan Brendel en alle anderen die vanuit hun vrijzinnigheid de PvdA verketteren: Denken zij dat er een alternatief is voor de integratie van moslims? Ik denk dat dit alternatief inderdaad bestaat en gepropageerd wordt door Wilders zonder daadwerkelijke oppositie van de SP.

Dit alternatief houdt in: gedwongen assimilatie, selectieve opheffing van de vrijheid van godsdienst (zie het Koran-verbod van Wilders), uitsluiting van bevolkingsgroepen uit het openbare leven, deportaties van de 'vijfde colonne' en zo verder.

Men kan dit alternatief moreel verwerpen of op pragmatische gronden afwijzen. Het zou onvermijdelijk leiden tot onbeheersbare maatschappelijke spanningen, economische rampen en op termijn tot grootschalig bloedvergieten of tot een politiestaat of allebei.

Maar hoe griezelig ook in zijn consequenties, laat niemand zeggen dat het ondenkbaar is. Het is namelijk héél goed denkbaar en er is geen reden glimlachend de schouders op te halen over de agitatie van Wilders. Want het lachen zou ons zomaar kunnen vergaan.

Schrikbeeld

Tot mijn eigen verbazing begon ik onlangs, schrijvend aan een column, opeens begrip op te brengen voor de dilemma's van de Partij van de Arbeid, een partij waarvan ik nooit lid zal kunnen worden omdat de wendbaarheid - om het beschaafd uit te drukken - niet erg bij mijn karakter past. Ik zag opeens voor me hoe een Nederland eruit zou zien waarin de PvdA overvleugeld is door de SP en de VVD in de marge gedrukt door de PVV van Wilders. Een overdreven alarmistisch schrikbeeld?

Toch niet. Ik was er van geschrokken hoe de VVD onder leiding van Mark Rutte en ongetwijfeld aangevuurd door Verdonk haar liberale beginselen verloochende in wat we 'de kwestie Jami' zijn gaan noemen. Net als Hirsi Ali in 2003 eist het PvdA-gemeenteraadslid Eshan Jami het recht op kritiek op

de islam te leveren. Evenals Hirsi Ali noemt hij de islam een achterlijk, de profeet een tiran, de Koran gevaarlijk, enz. enz.

Het is zijn goed recht om dat te zeggen, ik juich het zelfs van harte toe, maar het zou bizar zijn als een seculiere partij als de PvdA, die zowel gelovigen als atheïsten onder haar aanhang heeft, hem daarin zou bij- of afvallen.

Dat was tot nu toe ook het officiële standpunt van de VVD. In 2003 (dus al na 11 september en de moord op Fortuyn) had het VVD-Kamerlid Hirsi Ali met enkele uitspraken over de profeet Mohammed, de woede gewekt van ambassadeurs van een aantal islamitische landen.

Daarop zei de toenmalige leider van de VVD, vice-premier Zalm: „De VVD vindt dat geloof (én ongelooft) een persoonlijke zaak is en zal als partij nooit standpunten innemen met betrekking tot religieuze kwesties. Als een VVD-lid iets te berde brengt op het gebied van godsdienst, kan dat vanuit de partij dus nooit worden gesteund of afgekeurd.” Prima.

VVD : PvdA = Hirsi Ali : Jami

Dit is het klassieke liberale standpunt. De VVD verdedigde het recht om ongezoeten kritiek op godsdiensten te leveren. De partij stond, zei Zalm, helemaal achter de strijd van Hirsi Ali voor de rechten van de vrouw, voor de gelijkheid van mensen, voor de vrijheid van meningsuiting.

„Het enige waar de VVD niet, als partij, achter kan staan, zijn religieuze opvattingen als zodanig, dus in het onderhavige geval haar opmerkingen over de profeet Mohammed. Wat wij bestrijden is hoogstens een bepaalde interpretatie van het geloof.” Aldus Zalm..

Het zal opvallen dat de toenmalige leider van de VVD, terwijl hij Ayaan Hirsi Ali verdedigde, precies maar dan ook precies dezelfde redenering volgde als nu PvdA-leider Bos in het geval van zijn partijgenoot Eshan Jami: steun voor zijn vrijheid een persoonlijke mening te geven, steun voor de vrijheid van geloofsafval, maar geen partijstandpunt over de profeet Mohammed.

En wat doet nu de VVD? De huidige partijleider Rutte – als hij het op dit moment nog is - noemt de stellingname van Bos „rondt beschamend”. Bos zou Jami hebben laten vallen. Liet Zalm dan in 2003 Hirsi Ali vallen? Natuurlijk niet. Maar of het nu electorale angst is voor Wilders of dat Rutte gebiologeerd was door Rita Verdonk, de VVD verloochende hiermee haar eigen beginselen.. Dit is het

bankroet van het liberalisme, dat daarmee is uitgeschakeld als factor ten gunste van integratie én secularisatie.

En de PvdA? Daarmee dreigt precies hetzelfde te gebeuren. De PvdA heeft de riskante opgave aanvaard niet zozeer „de boel bij elkaar te houden”, als wel „de boel bij elkaar te brengen”, maar daar valt door het onophoudelijke gestook van moslimfundamentalisten enerzijds en de bewakers van *onze christelijke beschaving* anderzijds vooralsnog weinig eer aan te behalen: zij wordt hetzij als handlanger van de fundamentalisten hetzij als theedrinkende capitulant weggezet. Als de klassieke zondebok dus.

Dat maakt de PvdA uiterst kwetsbaar voor de bewegingen in het electoraat. Aan de ene kant draagt zij bij tot de politieke inschakeling van vertegenwoordigers uit de moslimgemeenschappen (een van de redenen van haar zege bij de gemeenteraads-verkiezingen), aan de andere kant vervreemdt zij zich – beschimpt als Partij van de Allochtonen – van delen van haar voormalige aanhang.

Voorals in laagopgeleide en laagbetaalde groepen, die de immigratie als een concurrentiefactor hebben ervaren, kan zij geen aanspraak meer maken op krediet en vertrouwen, getuige haar nederlaag bij de Kamerverkiezingen.

Hoon

Een weinig benijdenswaardige positie, temeer omdat andere partijen er naar vermogen toe bijdragen de PvdA in onzekerheid en verlegenheid te brengen. Getrennt marschieren, gesamt schlagen, zo bestreden tijdens de Kamerverkiezingen het CDA en de SP Wouter Bos van twee kanten.

De PvdA is er nu toe veroordeeld in de praktijk aan te tonen dat integratie werkt. En dit ook aan haar autochtone aanhang duidelijk te maken. Dat is een probleem dat de andere integratiepartijen, Groen-Links en D66, niet kennen omdat zij zich alleen tot de geestesaristocratie wenden.

De PvdA daarentegen moet ervaren dat het modieus is de integratiepolitiek met hoon te overladen. Bepleit minister Vogelaar in een nuchter en realistisch getoonzet interview een aantal praktische maatregelen

om sommige scherpe kantjes van de integratieproblematiek weg te werken, dan gaat de aandacht vervolgens vrijwel alleen uit naar haar uitspraak dat „over enkele eeuwen” moslims mogelijk als mede-erflaters van onze beschaving zullen worden beschouwd.

Waar zijn op zo'n moment haar coalitiepartners? Zij duiken weg. Het CDA lijkt er voornamelijk op uit te zijn een politiek van immobilisme te voeren en het aan de PvdA over te laten zich te compromitteren – het is immers de PvdA die wordt geassocieerd met de ‘multiculturele samenleving’, en dus aansprakelijk wordt gesteld voor alle problemen die daarmee samenhangen.

In de oppositie zit de SP onbeweeglijk op het vinkentouw; zij werpt zich op als verdediger van de belangen van de autochtone onderklasse, werft moslimaanhang met extreme standpunten tegen Israël en de VS, en wacht intussen rustig af tot de PvdA fouten maakt.

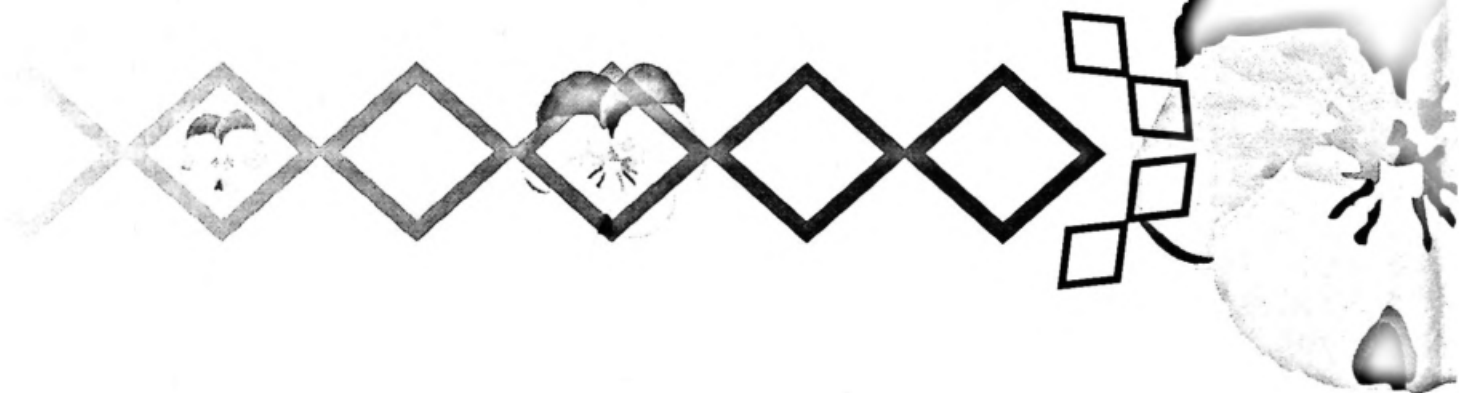
De PvdA – dat is mijn stelling – verkeert in existentieel gevaar. Als zij aan de dilemma's ten onder gaat, komt een huiveringwekkend alternatief voor de integratie angstig dichtbij.

Verwijten

Valt de Partij van de Arbeid dan helemaal niets te verwijten? Nou reken maar! De PvdA valt te verwijten dat zij één van de twee pijlers van haar historische opgave, de verheffing of laten we zeggen de emancipatie van de zwakke groepen voor wie zij zegt op te komen, verwaarloost.

Emancipatie van moslimimmigranten betekent dat zij in de gelegenheid gesteld worden zich los te maken van religieuze orthodoxie. Dat kunnen zij alleen zélf doen, zoals vrouwen dat alleen zélf hebben kunnen doen. Waarom heeft de sociaal-democratie niets geleerd van de feministen?

Hoe men hen ook heeft willen bestrijden, belachelijk gemaakt heeft, alom bespot zelfs: ze hebben hun plek bevochten, eerst binnen de SDAP, later als Rooie Vrouwen.

wen, een feministisch platform binnen de PvdA, dat kwesties als beschikbaarheid van de pil, legalisering van abortus, strafbaarstelling van verkrachting binnen het huwelijk, huiselijk geweld, seksuele intimidatie op het werk en subsidie voor Blijf van mijn lijfhuizen, op de agenda heeft gekregen.

Voor het gemak vergeet men graag dat deze feministische agitatie de in dit soort kwesties nogal conservatieve arbeidersaanhang van de PvdA voor de kop stootte en ook dat, met name de abortusstrijd, de samenwerking tussen PvdA en CDA in gevaar bracht.

Open armen?

Ik begrijp heel goed dat de PvdA-leiders de uitspraken van Jami over de islam en de profeet Mohammed niet kunnen goed- of afkeuren, zoals ze ook geen verklaringen van de Rooie Vrouwen hadden kunnen goed- of afkeuren waarin stond dat alle mannen potentiële verkrachters zijn die na acht uur 's avonds de straat niet op mogen.

Maar wat ik onbegrijpelijk dom vind is dat de PvdA haar uit islamitische kring afkomstige leden die van hun geloof vallen niet met open armen ontvangt, hen de ruimte geeft, zowel materieel in de vorm van vergaderruimte, als financieel ~~en~~ in de vorm van publicatiemogelijkheden.

Het argument dat geloofsafval een persoonlijke kwestie is, waar geen politiek beleid mee te maken valt is onzinnig. Feministen voerden indertijd de leuze: Het persoonlijke is politiek en ze hadden gelijk. Natuurlijk is het recht op abortus meer dan een persoonlijke kwestie, individuele vrouwen hadden dat nooit kunnen bevechten. Daar hadden ze de politiek voor nodig.

Als een islamitisch meisje weigert een hoofddoek te dragen, of zich laat ontmaagden of op andere manieren duidelijk maakt dat ze zich niet wenst te houden aan de voorschriften van haar geloof en zij wordt daardoor het slachtoffer van wraakoefeningen is dat een politieke kwestie.

Als islamitische jongens weigeren hun afvallige zusjes in elkaar te slaan, als homo uit de kast te komen of anderszins

duidelijk maken dat ze de voorschriften van hun geloof aan hun laars lappen, en daarvoor gestraft worden, zijn dat politieke kwesties.

Als de PvdA er prat opgaat dat het recht op geloofsafval tot haar beginselen behoort, moet zij afvalligen de gelegenheid bieden dat recht ook uit te oefenen. En is daar dan beleid op te voeren? Uiteraard is daar beleid op te voeren.

Laat minister Rouvoet van gezinszaken eens een onderzoek uitvoeren naar de positie van meisjes en vrouwen in islamitische gezinnen, begin eens een maatschappelijke discussie over gedwongen huwelijken, over de maagdelijkheidsdwang, over eerwraak, over de grove schande dat op geloofsafval in talrijke gezinnen en clans uitstoting of erger: de doodstraf staat.

Als de PvdA haar moslimaanhang, die met zulke kwesties geconfronteerd wordt, aan haar lot overlaat, uit angst stemmen uit islamitische kring te verliezen, dreigt zij inderdaad een soort allochtonen-CDA te worden.

Afbeelding 2

En dan heb ik het nog niet eens over de voorbeeldfunctie gehad. Als de PvdA ruimte biedt aan openlijk afvalligen die op de achterlijke en gevaarlijke aspecten van hun godsdienst durven te wijzen, is de kans groot dat meer moslims met hun geloof durven breken.

Je kunt daar niemand toe verplichten, zoals je vrouwen niet kunt verplichten zich te emanciperen, maar als seculiere, progressieve partij kun je het natuurlijk wel aanmoedigen. Van mij hoeft Aboutaleb niet van zijn geloof te vallen, maar het zou van moed getuigen als hij zijn partijgenoten die dat wél doen, een hart onder de riem steekt door ze door dik en dun te steunen, *publiekelijk*, en zo als voorbeeld te dienen voor behoudender moslims die zichzelf of hun kinderen dat recht uit angst ontfeggen.

Oproep aan de PvdA

Ik roep de PvdA-leiders en met name ook de islamitische of ex-islamitische onder hen op – niet om een manifest te ondertekenen waarin zij in staat van beschuldiging worden gesteld, maar om een verklaring op te stellen waarin zij toezeggen afvalligen niet alleen bescherming te bieden maar hen ook de

ruimte geven hun opvattingen over religie uit te dragen.

En dan niet zeuren over de toon. Iedereen kan zo langzamerhand snappen dat fanatisme in kwesties als deze heilloos is, dat iedere uitspraak pro of contra islam door fanatici als een provocatie kan worden opgevat, en iedereen kan snappen dat daar niets tegen te doen valt. Of misschien toch wel?

Sterven aan zelfgezaaide haat

Ik begon deze lezing met een citaat van Louis Paul Boon: Schop de mensen tot zij een geweten krijgen. Ik zei daarbij dat ik er sinds 11 september 2001, toen moslimterroristen duidelijk maken dat zij de wereld hún geweten met geweld willen opleggen, er niet meer zo zeker van ben of schoppen de beste methode is. En dat ik er niet meer van overtuigd ben dat je anderen moet willen dwingen jouw morele waarden op te leggen.

Misschien is het goed om aan het einde van deze lezing Louis Paul Boon hierover zelf aan het woord te laten. "Schoop de mensen tot zij een geweten krijgen" is niet de laatste zin van zijn boek *Mijn kleine oorlog*.

De laatste zin, de moraal van zijn verhaal, zijn de laatste woorden van zijn personage Ondine, een

soort vrouwelijke Wilders "Zij was een heks", schreef Boon, "die alleen leefde om anderen te pesten en de duivel aan te doen, om onrust te stoken, om oorlog te zien."

Toen die oorlog dan kwam en de jongste van haar misdadige kinderen sneuvelde en de oudste nazi werd, kwam zij tot inkeer. Te laat helaas, ze stierf als het ware aan de haat die zijzelf had gezaaid.

Maar, en nu citeer ik opnieuw Boon, "met brekende ogen zei Ondine nog iets zeer moois, iets dat niet alleen als háár laatste woord maar ook als het laatste woord van dit boek beschouwd kan worden.' Die laatste woorden, in hoofdletters gedrukt, luiden: WAT HEEFT DIT ALLES VOOR ZIN?

Bij deze relativisering van Louis Paul Boon inzake kwesties als gewetens- en godsdienstvrijheid sluit ik mij graag aan. Ik leg die woorden zo uit: Besteed je energie niet aan het bekeren van mensen tot jouw geloof of overtuiging, in de wetenschap dat het geen enkele zin heeft. Leef en laat leven en schop alleen genadeloos hard terug wanneer anderen jou hun geweten, geloof of overtuiging willen opleggen.

Ik dank u voor uw aandacht.